

**ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE
ȘCOALA DOCTORALĂ STUDIUL ARTELOR ȘI CULTUROLOGIE**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 780.647.2.082.2(043.2)

CALMÎȘ DUMITRU

**CONSTITUIREA GENULUI DE SONATĂ
PENTRU ACORDEON SOLO (ANII 1940–1960)**

653.01 – MUZICOLOGIE (CERCETARE)

Rezumatul tezei de doctor în arte

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale *Studiul artelor și culturologie* a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău, Republica Moldova.

Componența comisiei pentru susținerea tezei de doctor în arte:

1. **Tatiana Berezovicova, președinte**, dr. în studiul artelor, prof. univ., prorector, AMTAP;
2. **Angela Rojnoveanu, secretar**, dr. în studiul artelor, conf. univ., AMTAP;
3. **Victoria Melnic, conducător științific**, dr. în studiul artelor, prof. univ., AMTAP;
4. **Victor Ghilaș, referent oficial**, dr. hab., conf. cercetător, director, Institutul Patrimoniului Cultural;
5. **Veronica Demenescu, referent oficial**, dr. hab., prof. univ., Universitatea *A. Vlaicu* din Arad;
6. **Svetlana Țircunova, referent oficial**, dr., prof. univ., șef departament *Muzicologie, compoziție și jazz*, AMTAP

Susținerea va avea loc la **29 iunie 2021, ora 10.00** în ședința comisiei pentru susținerea tezei de doctor în arte din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (str. Alexei Mateevici, 87).

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca AMTAP și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Angela Rojnoveanu, dr. în studiul artelor, conf. univ. _____

Conducător științific:

Victoria Melnic, dr. în studiul artelor, prof. univ. _____

Autor:

Dumitru Calmîș _____

© Calmîș Dumitru, 2021

CUPRINS

Reperete conceptuale ale cercetării	4
Conținutul tezei	6
Concluzii generale și recomandări	14
Bibliografie	17
Lista publicațiilor autorului la tema tezei	20
Adnotare (în limbile română, rusă și engleză)	21

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate. Un indicator important în procesul de academizare a acordeonului îl prezintă consolidarea repertoriului prin diversificarea genurilor abordate. Unul dintre principalele genuri ale muzicii instrumental-camerale ce reflectă nu numai nivelul avansat de utilizare a posibilităților instrumentului, ci și deschide noi căi în dezvoltarea artei acordeonistice este **sonata**. Reprezentând un gen filosofico-conceptual care concentrează viziunile estetice și ideologice ale epocii, sonata asimilează o varietate largă de abordări tipologice (sonate, simfonii, concerte etc.) și interpretative (pentru instrumente solo, ansambluri, orchestre), adaptându-se diferitelor contexte artistice și temporale din 1700 încoace. Totodată, pe parcursul evoluției sale sonata interacționează flexibil cu alte genuri muzicale, această tendință accentuându-se în ultimii 150 de ani. Și diversitatea curentelor stilistice ale sec. XX a influențat dramaturgia sonatei, în care se proiectează elemente și procedee proprii gândirii simfonice pe de o parte și ale altor genuri muzicale mai puțin reglementate (de exemplu fantezia, suita) pe de altă parte. În contextul răspândirii concepțiilor de *neo-stilistic* și *post-stilistic* se sesizează un interes sporit față de tendințele neoclasiciste și cele neofolclorice, ce îmbină în sine structurile tradiționale și scriiturile componistice moderne.

În pofida unui anumit interes al muzicologilor către analiza atât a repertoriului acordeonistic cât și al genului de sonată, sonata pentru acordeon solo nu a devenit un amplu obiect de studiu (excepție făcând unele cercetări sporadice ale savanților ruși și ucraineni). În muzicologia autohtonă lipsesc cu desăvârșire investigațiile unde s-ar examina problemele legate de esența și specificul tratării genului de sonată pentru acordeon. Astfel, putem afirma că până în prezent nu au fost identificate și formulate caracteristicile definiției ale genului de sonată pentru acordeon, nici particularitățile tratării lui în creația diferitor compozitori și școli componistice. În consecință a apărut necesitatea unei investigații, care ar elucida unele din aceste probleme. Numărul de sonate pentru acordeon compuse pe parcursul a șapte decenii ale istoriei sale (prima creație datând cu anul 1944) se ridică la circa 280, iar analizarea lor în cadrul unei singure teze ar fi imposibilă. Am decis să ne axăm atenția asupra etapei de constituire a sonatei pentru acordeon, unde se reliefează principalele tendințe ale evoluției genului. Cele menționate mai sus au determinat actualitatea și importanța problemei abordate în prezenta disertație.

Obiectul de studiu al tezei este reprezentat de cele mai emblematice sonate pentru acordeon scrise pe parcursul anilor 1940–1960, constituind punctul de plecare în valorificarea genului de sonată în cadrul repertoriului academic pentru acest instrument.

Scopul investigației constă în elucidarea trăsăturilor specifice ale sonatei pentru acordeon solo la etapa de constituire a genului în perioada anilor '40–60 ai sec. XX în baza analizei creațiilor semnate de compozitorii din Rusia, Germania, S.U.A., Cehia și Danemarca.

Realizarea acestui scop prevede următoarele **obiective**: sistematizarea varietăților genului de sonată pentru acordeon în primele două decenii ale perioadei postbelice din perspectiva evoluției istorice; evidențierea procedeeleor componistice utilizate în sonatele pentru acordeon solo din anii 1940–1960; identificarea trăsăturilor stilistice și de gen tipice și originale în lucrările analizate; reliefarea elementelor specifice ale tehnicii componistice pentru fiecare autor în parte.

Din punct de vedere al **metodologiei cercetării**, caracterul istorico-teoretic al investigației a condiționat aplicarea numeroaselor metode de cercetare ale științei despre muzică. O atenție majoră a fost acordată metodelor general-științifice, printre care sunt inducția și deducția, analiza și sinteza, metoda comparativă ș.a.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Constituirea genului de sonată pentru acordeon solo reflectă tendințele stilistice de bază ale repertoriului academic acordeonistic din anii '40–60 ai sec. XX.

2. Dezvoltarea sonatei pentru acordeon este condiționată de complexitatea artei acordeonistice, ce cuprinde sferele organologică, compozițională, pedagogică și interpretativă.

3. Modelele canonice și acanonice ale sonatei pentru acordeon solo din perioada anilor 1940–1960 creează condiții prielnice pentru valorificarea posibilităților tehnice și expresive ale acordeonului contemporan de concert.

4. În perioada de referință se stabilesc cele două tipuri principale ale genului: *sonata simfonizată* și *sonata camerală*, constituind punctele de plecare pentru diversificarea abordărilor compoziționale și dezvoltarea intensă a genului în deceniile următoare.

Noutatea științifică a tezei constă în realizarea în premieră a unei cercetări complexe axate pe examinarea trăsăturilor definitorii ale genului de sonată pentru acordeon solo din perioada de constituire a acestuia (1940–1960), precum și în introducerea în circuitul științific a creațiilor semnate de compozitorii din Germania, S.U.A., Cehia și Danemarca. Caracterul inovativ al lucrării este determinat de elucidarea problemelor de tratare a genului de sonată pentru acordeon solo sub aspectul relației dintre evoluția nivelului tehnicii interpretative, a construcției instrumentului și a trăsăturilor specifice ale școlilor componistice.

Rezultatele obținute contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante ce se referă la întregirea viziunii asupra etapei de constituire a sonatei pentru acordeon solo din perioada anilor 1940–1960, grație investigației a celor mai reprezentative mostre ale genului semnate de compozitorii din Rusia, Germania, S.U.A., Cehia și Danemarca.

Semnificația teoretică a tezei constă în fundamentarea și extinderea gamei de abordări în studierea și perceperea proceselor evolutive ale genului de sonată pentru acordeon, oferind posibilitatea de a completa anumite lacune din literatura muzicologică ce vizează istoria artei interpretative acordeonistice și valorificarea științifică a repertoriului pentru acest instrument. Investigațiile întreprinse contribuie la aprofundarea și diversificarea cunoștințelor în domeniul valorificării teoretice a modelelor canonice și netradiționale pe care le cuprinde genul de sonată

pentru acordeon. Rezultatele obținute pot constitui un punct de reper pentru cercetările ulterioare, consacrate problemelor de dezvoltare a genurilor muzicale, în special a examinării genului de sonată pentru acordeon și evoluției acestuia în alte perioade istorice.

Valoarea aplicativă a lucrării. Materialele tezei pot fi utilizate în calitate de informații suplimentare în studierea disciplinelor *Istoria și teoria artei interpretative la acordeon*, *Metodica predării instrumentului special (acordeon)*, *Forme muzicale* în cadrul instituțiilor de învățământ artistic mediu și superior. Studiile analitice ar putea forma un suport metodologic, ce ar contribui la eficientizarea procesului instructiv-didactic, la formarea abilităților și competențelor profesionale ale tinerilor acordeoniști și pedagogi.

Aprobarea rezultatelor obținute. Teza a fost realizată în cadrul școlii doctorale *Studiul artelor și culturologie* a AMTAP, fiind discutată și recomandată la ședința biroului școlii doctorale pe 17 mai 2021. Mai multe subiecte elucidate în teză au fost reflectate în 11 lucrări științifice (7 articole și 4 rezumate) prezentate în cadrul seminarelor, conferințelor științifice organizate la Chișinău, Bălți, Iași.

Volumul și structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 229 de titluri, 4 anexe; 130 pagini ale textului de bază, 57 pagini de anexe.

Cuvinte-cheie: acordeon, sonata, Ceaikin Nikolai, Golub Marta, Hoch Peter, Knorr Ernst-Lothar, Lockwood Normand, Nørholm Ib, Pino Carmelo, Truhlář Jan.

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reflectă actualitatea temei investigate și gradul de studiere. Tot aici sunt formulate scopul și obiectivele tezei, noutatea științifică, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, precum și informațiile cu privire la aprobarea rezultatelor obținute.

Capitolul 1 – Sonata pentru acordeon solo ca obiect de cercetare științifică: analiza situației în domeniu – întrunește analiza unui șir de studii împărțite în trei grupuri: cele ce vizează istoria artei de interpretare la acordeon și specificul diferitelor școli interpretative, cele consacrate examinării legităților generale ale genului de sonată și a metamorfozelor istorice pe care le-a acumulat în dezvoltarea sa și cele axate pe identificarea particularităților caracteristice ale sonatei pentru acordeon. În **subcapitolul 1.1.** este propusă o reconstituire a dezvoltării artei interpretative la acordeon cu scopul de a defini însăși procesul de evoluție a instrumentului, reliefând două direcții fundamentale de cercetare. Prima direcție cuprinde lucrările unde sunt reflectate prioritar aspectele istorico-social și organologic ale artei acordeonistice. Anumite studii denotă o abordare mai largă, în ele fiind analizate mai multe tipuri de armonică precum și dezvoltarea construcției acestora în diferite țări ale lumii. În alte cercetări savanții își focusează atenția asupra unui singur tip de armonică – acordeonul cu taste. A doua direcție este axată pe analiza stilului componistic individual sau național, tratarea genurilor muzicale, limbajului muzical, identificării trăsăturilor

compozițional-dramaturgice incluzând și investigații istorico-teoretice ale repertoriului academic pentru acordeon din țările Europei de Est și celei de Vest.

Subcapitolul 1.2. este consacrat analizei evoluției istorico-stilistice a genului de sonată. Una din direcțiile fundamentale de cercetare a sonatei este reprezentată de teoria genului muzical, fiind reflectată în numeroase studii realizate de A. Korobova, M. Lobanova, E. Nazaikinski, V. Holopova, V. Țukkerman, O. Sokolov, A. Sohor, T. Popova, M. Aranovski, L. Berezovciuk, G. Daunoravicene, A. Zuker ș.a.

În rândul muzicologilor ce au efectuat cercetări în domeniul istoriei, teoriei, particularităților stilistice ale genului de sonată se regăsesc W. Berger, D. Bughici, M. Nicolescu, S. Țircunova. Caracteristicile dramaturgice ale formei de sonată sunt investigate de B. Asafiev, N. Goriuhina, V. Țukkerman, L. Mazel, E. Nazaikinski, M. Tiț, T. Cernova, V. Holopova, Iu. Evdokimova ș.a.

Deseori muzicologii percep sonata într-un sens mai larg, cuprinzând în totalitate tipologiile ciclului sonato-simfonic (trioul, cvartetul, concertul, simfonia etc.). Unul din tipurile genului este redat de sonata pentru instrumentul solo. Modelul respectiv, după cum relatează savantul O. Sokolov [22], reprezintă într-o mare măsură un gen monologic subordonat în întregime sarcinii de autoexprimare. Totodată cercetătorul susține ideea că sonata reflectă o variantă camerală a simfoniei. În cadrul sec. XX sunt modificate conținutul, semnificația și principiile de formare ale genului. După cum menționează cercetătoarea A. Korobova [16], în complexul caracteristicilor de gen, preponderența se deplasează clar de la nivelul constructiv la cel semantic. Făcând referință la particularitățile stabile și cele mobile în structura genului identificate de M. Aranovski [10] putem stabili două căi de bază pe care le parcurge sonata de-a lungul sec. XX. Prima direcție este reprezentată de absorbția tradițiilor secolelor anterioare, în timp ce a doua accentuează tendința spre individualizarea genului de sonată, presupunând propagarea polidirecțională a unor concepții, metode și tehnici intens particularizate.

Subcapitolul 1.3. conține descrierea analitică a literaturii științifice consacrate problemelor genului de sonată pentru acordeon solo. Investigații ale lucrărilor timpurii create de compozitorii ruși sunt reflectate în monografiile și articolele muzicologilor V. Bîcikov, M. Imhanițki, V. Beliakov și V. Morozov. Analize ale sonatelor pentru acordeon solo semnate de compozitorii ruși în perioada anilor '70–80 ai sec. XX se regăsesc în studiile lui F. Lips, A. Malkuș, V. Bîcikov, A. Timoșenko, T. Budanova, D. Ciornîi, U. Mironova ș.a. Particularitățile stilistice ale sonatelor pentru acordeon cu butoane realizate de compozitorii ucraineni în perioada anilor 1970–2010 sunt reliefate în cercetările muzicologilor A. Șamigov, A. Eremenko, A. Stașevski, A. Gonciarov, E. Malțeva, V. Kartașov, O. Miroșnicenko etc. O cercetare amplă a evoluției stilistice a sonatei pentru acordeonul cu butoane în arta instrumentală est-slavă este oferită de tânărul cercetător ucrainean Iu. Radko. Problematika fuziunii de genuri în cadrul

sonatei pentru acordeon (sonata+ciclu polifonic, sonata+suită, sonata+rapsodie, sonata+simfonie, sonata+miniatură, sonata+poem, sonata+baladă) este elucidată de A. Stașevski și Iu. Radko.

Subcapitolul 1.4. expune concluziile la capitolul 1. În literatura consacrată problemelor de istorie și teorie a artei interpretative acordeonistice există un volum suficient de informații ce reflectă formarea și evoluția instrumentului în diferite țări ale lumii. Unele cercetări sunt axate pe determinarea particularităților caracteristice ale școlilor naționale de acordeon, pe reliefa tendințelor de dezvoltare a genurilor muzicii academice (inclusiv și a genului de sonată), pe analiza stilului componistic individual sau național.

În muzicologie s-a constituit o bază științifico-metodologică solidă, care permite examinarea multiaspectuală a modelelor genului de sonată. În literatura de specialitate sunt determinate noțiunile de *gen muzical* și *sonată* ca subiecte ale existenței istorice și ca obiecte ale percepției teoretice. Un aspect important în cercetarea genului în cauză este reprezentat de abordarea istorico-tipologică, ce relevă particularitățile stabile și mobile în structura acestuia. O astfel de abordare oferă posibilitatea de a evidenția tendințele de evoluție a sonatei la o etapă anumită, în cazul nostru, fiind vorba de constituirea genului de sonată pentru acordeon solo din perioada anilor '40–60 ai sec. XX.

În muzicologie s-a acumulat un anumit volum de informații referitoare la problemele sonatei pentru acordeon. Cea mai mare parte din ele se datorează studiilor muzicologilor ruși și ucraineni. Majoritatea cercetărilor realizate de savanții europeni se rezumă doar la materiale de ordin informativ. Evoluția istorică a genului de sonată pentru acordeon solo în creația compozitorilor din diferite țări, reflectând diverse orientări stilistice și tendințe ale componisticii contemporane, este prezentată neuniform. În mai multe studii este expusă corelația variabilă a elementelor genuistice stabile și mobile în diverse modele ale genului de sonată pentru acordeon.

În urma analizei literaturii concluzionăm, că cel mai detaliat sunt studiate sonatele pentru acordeon compuse în perioada anilor 1970–1980. Lucrările semnate în anii 1940–1960, 1990–2020 sunt mai puțin prezente în cercetările muzicologice, acest fapt justificând adresarea noastră anume la perioada în care au fost scrise primele sonate, ultima perioadă (1990–2020) rămânând a fi cercetată în studiile ulterioare.

Capitolul 2 – Principalele trăsături stilistice ale genului de sonată pentru acordeon solo din perioada anilor 1940–1950. Sonata, ca parte componentă a muzicii camerale pentru acordeon, își consolidează traseul evolutiv începând cu a doua jumătate a sec. XX. În perioada anilor '40–50 ai sec. XX către acest gen instrumental se adresează compozitorii din Rusia, Germania, S.U.A., Ucraina și Letonia.

Subcapitolul 2.1. este consacrat analizei primelor sonate pentru acordeon semnate de Nikolai Ceaikin și Carmelo Pino. *Sonata nr. 1* pentru acordeon de N. Ceaikin a fost prima creație de acest gen în istoria artei acordeonistice. Limbajul muzical al celor patru părți ale Sonatei se înscrie perfect în stilistica clasic-romantică cu asimilarea elementelor muzicii naționale ruse.

Nu putem omite un aspect esențial, ce nu a fost de altfel menționat nici de muzicologii care au cercetat creația compozitorului, nici de interpreții consacrați. Aici ne referim la stilul și conținutul imaginilor artistice influențate de doctrina realismului socialist, având la bază „așa numitul "erou pozitiv", care – prin comportamentul său – trebuie să fie modelul "omului de tip nou", cetățeanului societății comuniste. Prin aceasta, realismul socialist, departe de a fi într-adevăr "realist", prezintă viața într-o perspectivă ideologică, transformând-o în mod arbitrar într-o pretinsă utopie” [28]. În urma analizei sonatei nr. 1 pentru acordeon semnată de N. Ceaikin, concluzionăm, că autorul respectă în întregime tradițiile genului fără ”a derapa” de la canoanele moștenite de la predecesori.

Sonata moderne pentru acordeon op. 2 de C. Pino – primul exemplu al genului de sonată din S.U.A. – reprezintă un ciclu tripartit, prima parte a căruia realizată în formă de sonată, îmbină organic lirismul și energia motrică. Partea II *Andante*, fiind structurată într-o formă tripartită mare cu episod, aduce un contrast de imagine, imprimând expresiei muzicale nuanțe de lirism. Partea III – *Rondo. Allegro vivace* – prezintă un exemplu de rondo cu patru episoade, compartimente tranzitorii și codă. Ca și în primele două mișcări, în finalul sonatei domină în totalitate factura omofono-armonică. După cum rezultă din analiză, sintaxa și semantica muzicală a sonatei nu depășesc cadrul tradițiilor clasice, unitatea formei ciclice a lucrării fiind determinată de esența organizării intonațional-tematice.

În **Subcapitolul 2.2.** sunt investigate sonatele compuse de Ernst-Lothar von Knorr și Peter Hoch. Prima din cele trei părți din *Sonata in C* pentru acordeon solo de E.-L. von Knorr *Allegro moderato* este scrisă într-o formă tripartită mare cu episod și repriză inversată, relevând trăsăturile formei concentrice. Materialul tematic este unul complex, însumând trăsături ale muzicii modale și particularități ale tonalității lărgite, susținute în limitele scriiturii liniare. Partea II *Largo* reprezintă o temă cu variațiuni pe *basso ostinato*. Partea III *Rondo scherzando* este realizată într-o formă *ritornelică* sau *concertantă*. Înrudirea materialului tematic al ritornelei cu cel al episoadelor întărește calitatea generală monotematică a formei. Prin trăsăturile sale neoclasiciste *Sonata in C* de E. L. von Knorr contribuie semnificativ la continuarea procesului de academizare a acordeonului, precum și la ”cameralizarea” repertoriului, marcând o nouă direcție de dezvoltare a artei interpretative acordeonistice în perioada postbelică.

Sonata pentru acordeon de P. Hoch formează un ciclu tripartit cu succesiunea părților *repede – lent – repede*. Partea I *Maestoso* este scrisă într-o formă variantică, având la bază o singură temă. Perpetuarea mișcării melodice line imprimă discursului muzical din partea II *Molto tranquillo e ritenuto. Sehr ruhig fließend, choralartig, etwas verhalten* (foarte liniștit fluent, caracter de coral, cu prudență) o tentă lirică. Caracterul aspru al fluxului muzical, îmbinând caracteristicile genurilor motrice, creează atmosfera generală a finalului *Allegro, molto ritmico e marcato*. Predominarea esteticii neoclasiciste în *Sonata* pentru acordeon de P. Hoch accentuează particularitățile modelului *sonatei camerale*.

În **subcapitolul 2.3.** sunt expuse concluziile la capitolul 2. În urma analizei sonatelor pentru acordeon solo semnate de N. Ceaikin, C. Pino, E.-L. von Knorr și P. Hoch se conturează două tipuri principale ale genului: **sonata simfonizată** și **sonata camerală**. **Sonata simfonizată**, fiind reprezentată de lucrările lui N. Ceaikin și C. Pino, direcționează spre **modelul clasicoromantic al genului**, în care soluționarea compozițional-dramatică, specificul materialului tematic și raportul de tempo provin dintr-un singur invariant semantic. În ambele sonate simfonizarea se face evidențiată prin: extinderea semnificativă a limitelor conținutului genului cameral și amploarea conceptului artistic; forme de proporții mari și stratificarea structurii compoziționale; utilizarea sistemului ramificat de legături tematice. Astfel, părțile creațiilor capătă semnificația componentelor ciclului simfonic, iar acordeonul este direcționat din împrejurările muzicii camerale spre parametrii ”orchestral-simfonici”.

În sonatele lui N. Ceaikin și C. Pino tradițiile clasico-romantice au influențat asupra **structurilor compoziționale**. Primele părți sunt scrise în *formă de sonată*. Părțile lente reprezintă centrele lirice, ce dezvăluie aspectele contemplative, pastorale, psihologice și filosofice ale conținutului muzical. Finalurile, menținute în forma de *rondo*, îmbină în sine trăsături de dans și cantilenă susținute de lejeritatea și avântul înșiruirii muzicale. Unitatea formei ciclice a sonatelor este determinată de esența organizării intonațional-tematice a materialului muzical, având la bază complexe de formule intonaționale migratoare.

Modelul **sonatei camerale**, fiind reprezentat de creațiile lui E.-L. von Knorr și P. Hoch (cât și cele compuse în aceeași perioadă de H. Degen, K. Roeseling și G. Lampe), dispune de predominarea **trăsăturilor neoclasiciste (neobaroce)**. Devierea compozitorilor germani de la normele clasice ale formei de sonată a condus spre pierderea centrului dramatic (concentrat de regulă în partea I a ciclului) și **fortificarea concepțiilor neconflictuale**. Îndepărtarea de principiile simfonismului a privat părțile distincte ale lucrărilor de contrastul tematic intern. Dualismul tematic al formei de sonată este înlocuit cu intensificarea opoziției între părți, ceea ce reprezintă o caracteristică determinantă pentru creațiile ciclice neobaroce. E.-L. von Knorr utilizează principiul monotematic, conferind întregii lucrări o construcție bine încheată. În Sonata lui P. Hoch, organizarea materialului muzical nu formează o strânsă legătură între părțile componente, accentuându-se mai întâi de toate autonomia acestora.

În lucrările compozitorilor germani E.-L. von Knorr și P. Hoch, estetica neoclasicistă, generând reveniri distinctive ale procedeelelor de variere polifonică și formelor contrapunctice proprii epocii baroce, a influențat simțitor asupra **structurilor compoziționale și a limbajului muzical**. Predominarea scriiturii polifonice în creațiile lui E.-L. von Knorr și P. Hoch (cât și în cele compuse de H. Degen, K. Roeseling) s-a dovedit a fi străină pentru reprezentanții altor școli naționale componistice în perioada anilor '40–50 ai sec. XX (ne referim în primul rând la cea rusă și cea americană). Ambele lucrări dispun de caracteristici comune, precum: preluarea genurilor muzicale baroce; claritatea, echilibrul formei preclasice și sobrietatea arhitectonicii;

contestarea subiectivității și renunțarea la emotivitatea excesivă; evitarea extremelor de tempo și a celor de dinamică; factura restrânsă; persistența figurilor retorice; raționalitatea evidențiată în alegerea mijloacelor de exprimare.

Prin intermediul creațiilor lui C. Pino, E.-L. von Knorr și P. Hoch este valorificată **paleta sonoră multitimbrală a acordeonului**. În majoritatea cazurilor, prezența registrelor *tutti* și *armoniu* conferă tematismului amploare orchestrală. Paleta timbrală a instrumentului reflectă nu numai caracterul temelor muzicale, ci și conturează arhitectura sonatelor.

Capitolul 3 – Individualizarea conceptelor artistice în sonatele pentru acordeon solo din perioada anilor 1960. Pe lângă țările ce au o anumită experiență în domeniul sonatei pentru acordeon (Rusia, Germania, S.U.A. etc.), pe parcursul anilor '60 ai sec. XX se face remarcată o creștere cantitativă și o extindere a genului spre noi școli componistice, precum cele olandeză, daneză și cehă.

Subcapitolul 3.1. este consacrat analizei sonatelor pentru acordeon semnate de Normand Lockwood și Marta Golub. Reprezentând un ciclu tripartit, nici una din părțile componente ale *Sonatei-fantasia* de N. Lockwood nu reflectă trăsăturile unui *Allegro de sonată*. Dacă partea I poartă un vădit caracter introvertit, atunci a doua contrastează semnificativ, direcționându-se din planul interior spre cel exterior, din cel serios spre cel glumeț. Limbajul muzical al finalului *Adagio serioso* este condiționat de liniarism și scriitura componistică modală, de procedeele contrapunctice și figurile retorice baroce. Grație concepției artistice și realizării experimentelor cu arhetipurile genurilor de sonată și fantezie, prin *Sonata-fantasia* pentru acordeon N. Lockwood reușește să marcheze și totodată să anticipeze unele tendințe ce vor căpăta contur și vor lua amploare începând cu anii 1970.

Ca în majoritatea ciclurilor instrumentale formate din două părți opuse ca mișcare și expresie, în *Sonata nr. 2* M. Golub rezolvă problema construcției prin intermediul contrastului tematic, de factură și de tempo (*Largo – Allegro non troppo*). Adresându-se către ciclul bipartit, tratat ca urmare a individualizării concepției artistice, compozitoarea se îndepărtează de tradițiile sonatei simfonizate și anticipează tendința de cameralizare a genului, devenită tot mai vizibilă după anii 1970.

În **Subcapitolul 3.2.** sunt investigate sonatele compuse Jan Truhlář și Ib Nørholm. Persistența intonațiilor cromatice reliefează specificul tematic al *Sonatei* pentru acordeon op. 24 de J. Truhlář. Partea I *Allegro ma non troppo* reprezintă o formă de sonată, străpunsă de energia motrică ce predomină în toate compartimentele sale. Partea II *Andante disperato*, reflectând centrul liric al sonatei, contrastează cu intonațiile caracteristice genurilor motrice, care determină atmosfera generală a părții III. Prin intermediul acestui opus compozitorul ceh lărgeste nu numai sfera conceptual-artistică a genului de sonată pentru acordeon, dar și extinde simțitor posibilitățile

tehnice și expresive ale instrumentului, în mare parte focusându-și atenția spre jocul timbral al tastaturii stângi (F.B. și S.B.)¹.

Sonata pentru acordeon op. 41 de I. Nørholm reprezintă un ciclu tripartit cu alternarea de tempo *Moderato – Adagio – Andante-Allegro*. Partea I este realizată într-o formă liber-parcursivă, dictată de manifestările muzicale improvizatorice. Sfera emoțională a părții II este direcționată mai mult spre interiorizare, reflexie, decât spre exteriorizare și acțiune, acordând o complementare imaginilor artistice ale părții I. Partea III este articulată într-o formă de sonată fără tratare. Lipsa unei dezvoltări tematice intense creează un echilibru între predominarea etalării improvizatorice a părților anterioare și celei expositive a finalului, reliefându-se vădit unele trăsături specifice ale neoclasicismului. Datorită tratării inovaționale a acordeonului, I. Nørholm reușește să scoată în evidență și să lărgască calitățile expresive ce rămâneau a fi neexplorate la acea vreme, nu numai în genul de sonată pentru acordeon, ci și în repertoriul academic-cameral pentru acest instrument.

Subcapitolul 3.3. conține concluziile la capitolul 3. Analiza sonatelor pentru acordeon compuse de N. Lockwood, M. Golub, J. Truhlář și I. Nørholm demonstrează o serie de aspecte specifice repertoriului academic acordeonistic din perioada anilor '60 ai sec. XX. Unul din acestea se manifestă în **relația interdependentă între creația componistică și arta interpretativă**. Acordeoniștii stimulează explorările creative ale compozitorilor, proces ce a condus la suplinirea repertoriului concertistic și a celui pedagogic. Colaborările artistice au oferit posibilitatea compozitorilor de a lua în considerație necesitățile și posibilitățile artei interpretative acordeoniste ale acelor vremuri. Totodată, competențele instrumentiștilor au influențat atât asupra selectării mijloacelor tehnice, expresive ale acordeonului de concert, cât și a caracterului general al muzicii.

Individualizarea concepției artistice este o altă trăsătură importantă ce devine foarte pronunțată în fiecare lucrare examinată. Astfel, *Sonata nr. 2* de M. Golub, dispunând de o energetică pozitivă, se caracterizează printr-o percepere optimistă a lumii, specifică esteticii clasicismului cât și a realismului socialist. Lucrarea, având o vădită destinație instructiv-didactică, se distinge prin accesibilitate și tradiționalism, fără să pretindă la o concepție artistică inovatoare.

În *Sonata* op. 24 J. Truhlář expune convingător problemele existenței umane și trăirile sufletești ale eroului liric, zugrăvind o confruntare a două sfere conceptual-imagistice. Prima, accentuează diabolicul, cruzimea realității, reliefându-se clar latura caricaturală, grotescul. Cea de a doua reflectă diverse stări sufletești ale eroului liric – durere, suferință, disperare, anxietate.

Grație sferei emoționale și celei imagistice, lucrările compuse de N. Lockwood și I. Nørholm pot fi catalogate ca sonate camerale, ca cicluri introvertite, filosofico-psihologice. *Sonata-fantasia* de N. Lockwood este străpunsă de un pronunțat caracter meditativ. Energia este

¹F.B. / B.B. – free-bass system / bariton bass (bas melodic). S.B. – stradella bass system / standard bass (sistemul claviaturii stângi *bas-acord*)

direcționată spre interiorizare și contemplare. Contrastul sferelor imagistice este reflectat de starea emoțională echilibrată a eroului în opoziție comical trivial sau grotescul. Ambele laturi sunt dictate în mare parte de particularitățile esteticii neoclasiciste.

În *Sonata* op. 41 de I. Nørholm predominarea subiectivității pronunțate este susținută de estetica expresionistă. Conflictul dramatic este reprezentat de confruntarea a două sfere antagonice ce accentuează trăsăturile avangardismului. În contextul dat, nu putem să nu indicăm asocierea acestui curent cu succedarea și îmbinarea arhetipurilor diametral-opuse ale neoclasicismului și cele ale expresionismului ce se fac sesizate în creația compozitorului danez.

Forma de sonată rămâne a fi una indispensabilă în lucrările semnate de M. Golub, J. Truhlář și I. Nørholm. Cea mai intensă valorificare a acesteia este sesizată în *Sonata* op. 24 de J. Truhlář (părțile I și III) în care se manifestă și tendința de simfonizare a ciclului instrumental.

În ciclul bipartit, M. Golub îi atribuie finalului (reprezentând centrul de greutate al creației) forma de *sonată cu trăsături de rondo*, evitându-se formulele șablon. De la forma rondo este preluat principiul de alternare *refren – episod*. Elementele refrenului (TP) formează și baza intonațională a codei.

Pe lângă formele libere, I. Nørholm utilizează *forma de sonată fără tratare* în finalul ciclului. Absența tratării nu scutește materialul tematic de elementul dezvoltator. Ignorarea unei dezvoltări tematice intense creează un echilibru între predominarea etalării flexibile, improvizationale a părților anterioare și celei expositive a finalului. Tradiția de a utiliza forma de sonată fără tratare în părțile lente ale ciclului de sonată nu reprezintă pentru compozitor un impediment de a folosi această construcție în finalul *allegro*.

Lucrările analizate sunt relevante și din punctul de vedere al **trăsăturilor limbajului muzical**. Sonatele anilor '60 ai sec. XX denotă atât tematismul muzical clasic-romantic, cât și procedee ale scriiturii componistice contemporane. Limbajul muzical al sonatei nr. 2 de M. Golub în mare măsură relevă trăsăturile stilistice specifice multor reprezentanți ai școlii componistice ruse din acea perioadă: modalități tradiționale de utilizare a mijloacelor de expresie, tematismul încadrat în limitele diatonicului ș.a.

În cadrul *Sonatei* pentru acordeon op. 24 J. Truhlář fuzionează organic arhetipuri stilistice diametral-opuse. În cazul de față, ne referim în primul rând la trăsăturile neoclasicismului ce reprezintă „un spirit de echilibru și reținere” și la atitudinile spirituale proprii romantismului. Sensibilitatea rezervată este înlocuită de ”exploziile” emoționale romantice. Totodată, trebuie menționat faptul că reliefașarea segmentară a particularităților tehnicii dodecafonice nu se impune ca una prioritară în lucrarea compozitorului ceh.

În creația lui N. Lockwood caracteristicile limbajului muzical sunt condiționate de parametrii neoclasicismului: perpetuarea figurilor retorice; conturarea particularităților tonalității largite, scriiturii componistice modale și celei liniare; tratarea materialului tematic prin intermediul procedeelelor contrapunctice; ocolirea extremelor de tempo și a celor de dinamică etc.

În *Sonata* op. 41 de I. Nørholm, melodică generează un mediu fragmentar și instabil, enunțând predominarea trăsăturilor expresioniste ale tematismului.

Sonatele anilor '60 se disting prin **intermediul instrumentarului** (ne referim la posibilitățile tehnice și expresive ale acordeonului: diapazonul ambelor claviaturi sau trei în unele cazuri, paleta timbrală) pe care îl aveau la dispoziție acordeoniștii-interpreți la acea vreme. Lucrările semnate de M. Golub și I. Nørholm sunt predestinate acordeonului cu butoane, iar creațiile lui N. Lockwood și J. Truhlář sunt scrise pentru acordeonul cu taste. Posibilitățile expresive ale *S.B.* și *F.B.* sunt utilizate intens de J. Truhlář și I. Nørholm, iar M. Golub și N. Lockwood sunt constrânși de limitele *S.B.*

Prin prisma **tratării facturii acordeonistice**, toate cele patru sonate analizate reflectă atât caracteristicile statornicite ale scriiturii acordeonistice a anilor '40–50 ai sec. XX, cât și noile procedee tehnice ale acordeonului contemporan de concert. În *Sonata nr. 2* de M. Golub lipsesc metodele tehnologice complexe de expunere a țesutului muzical. În creațiile de N. Lockwood, I. Nørholm și J. Truhlář se fac sesizate unele descoperiri ale facturii prin intermediul celor două claviaturi (uneori trei), ce schițează o nouă pagină în istoria dezvoltării posibilităților tehnice și expresive ale acordeonului contemporan. Inovații ale facturii constau în îmbinarea tipurilor obișnuite (omofonică, polifonică, heterofonică) în diverse combinații cu noi mijloace ale limbajului muzical. Prin intermediul expunerii omofon-armonice și a celei polifonice J. Truhlář creează o pondere egală, un echilibru al celor trei claviaturi ale acordeonului multitimbral. Căutările avangardiste, experimentele timbrale ale compozitorului I. Nørholm au generat o trasare caleidoscopică a formei și facturii, provocând uneori senzația de spațiu sonor stereofonic în *Sonata* op. 41.

În sonatele compuse în perioada anilor 1960, **paleta timbrală a acordeonului** continuă să aibă un rol important la formarea și organizarea limbajului muzical. Din cele patru creații analizate, coloritul registrelor timbrale își reflectă expresivitatea asupra lucrărilor semnate de N. Lockwood, J. Truhlář și I. Nørholm.

Sonatele pentru acordeon de M. Golub, N. Lockwood, I. Nørholm și J. Truhlář sunt exemple relevante ale repertoriului academic acordeonistic din perioada anilor '60 ai sec. XX, ce generează reflectarea și integrarea școlilor componistice în arta interpretativă acordeonistică.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică soluționată în prezenta teză, ce se referă la întregirea platformei de constituire a sonatei pentru acordeon solo din perioada anilor 1940–1960, a oferit posibilitatea de a fundamenta și de a extinde gama de abordări științifice în sfera studierii și percepției proceselor evolutive ale genului instrumental în cadrul istoriei și teoriei artei interpretative acordeonistice. În urma procesului de investigație a celor mai reprezentative creații din perioada respectivă pot fi formulate următoarele **concluzii**:

1. Sonata pentru acordeon, fiind o componentă indispensabilă a repertoriului concertistic și a celui didactic, este condiționată de complexitatea artei acordeonistice, ce cuprinde sferele organologică, compozițională, pedagogică și interpretativă.

2. Sonata pentru acordeon solo în perioada de constituire conturează două tipuri principale ale genului: **sonata simfonizată** și **sonata camerală** ce reflectă unele tendințe stilistice de bază ale repertoriului academic acordeonistic din anii '40–60 ai sec. XX – clasicism, romantism, neoclasicism, expresionism. **Sonata simfonizată** direcționează spre modelul clasicoromantic (N. Ceaikin și C. Pino) și spre fuziunea arhetipurilor diametral-opuse de neoclasicism și romantism (J. Truhlář). **Sonata camerală** dispune de trăsături clasiciste (M. Golub), neobaroce (E.-L. von Knorr, P. Hoch și N. Lockwood) și expresioniste (I. Nørholm).

3. Majoritatea lucrărilor compuse în perioada anilor '40–60 ai sec. XX își păstrează **construcția tradițională tripartită**, însă cu o intensă tendință de particularizare (E.-L. von Knorr, C. Pino, P. Hoch, N. Lockwood, I. Nørholm).

4. **Forma de sonată** rămâne a fi una indispensabilă în lucrările semnate de N. Ceaikin, C. Pino, J. Truhlář, M. Golub (*forma de sonată cu trăsături de rondo*) și I. Nørholm (*forma de sonată fără tratare*). Predominarea formelor bipartite, tripartite și lipsa formei de sonată în unele cicluri (E.-L. von Knorr, P. Hoch, N. Lockwood) marchează revenirea semnificației nedeterminate a termenului *sonata* (creație destinată instrumentelor).

5. Tendința de estompare a canoanelor clasice ale genului de sonată pentru acordeon conduce la **aparitia genului mixt**, începând cu anii '60 ai sec. XX. Primele exemple de fuziune a sonatei cu trăsăturile improvizatoriale ale fanteziei sunt sesizate în lucrările lui N. Lockwood și I. Nørholm. Prin intermediul sonatei bipartite M. Golub sugerează o aluzie la ciclul instrumental baroc (preludiu și fugă, fantezie și fugă etc.).

6. **Limbajul muzical** al creațiilor semnate de N. Ceaikin, C. Pino și M. Golub este fundamentat pe tematismul clasicoromantic, pe perceperea tradițională a temei muzicale și a formelor generale de mișcare. La organizarea intonațional-tematică a materialului muzical sunt utilizate predominant mijloacele sistemului major-minor îmbogățit cu diverse moduri.

În lucrările compuse de E. L. von Knorr, P. Hoch, N. Lockwood, J. Truhlář și I. Nørholm este elocvent demonstrată capacitatea acordeonului de a asimila scriitura componistică modernă. În majoritatea sonatelor nominalizate este sesizată fuziunea mai multor tehnici de compoziție (dodecafonie, modalism, liniarism). Tendințele stilistice ale compozitorilor germani stabilite de estetica neoclasicistă presupun o corelație a formelor contrapunctice proprii epocii baroce cu tonalitatea lărgită, cu trăsăturile scriiturii liniare și celei modale.

În sonata lui N. Lockwood, limbajul muzical este marcat de elementele proprii modalismului, liniarismului și de particularitățile tehnicii dodecafonice. Pe lângă procedeele componistice menționate, la determinarea conținutului muzical contribuie succedarea sau

îmbinarea arhetipurilor diametral-opuse: neoclasicism și expresionism în sonata lui I. Nørholm, neoclasicism și romantism în lucrarea lui J. Truhlár.

7. Prin intermediul artei interpretative acordeonistice și a școlilor componistice rusă, germană, americană, cehă și daneză, **partida acordeonului contemporan de concert este reprezentată printr-o gamă largă de mijloace expresive și tehnice.** În sonatele compuse de N. Ceaikin, C. Pino, M. Golub și J. Truhlár, totalitatea procedeelelor interpretative ce au la bază diverse combinații de game și arpegii, expuneri acordice și intervalice, turații cromatice, linii melodice line, presupun un nivel avansat de virtuozitate. În lucrările lui N. Ceaikin, C. Pino și M. Golub, ”încărcătura” tematică este susținută în mare parte de partida tastaturii drepte. Această trăsătură este condiționată de predominarea facturii omofon-armonice și de potențialul sistemului *S.B.* În cazul sonatei lui J. Truhlár se face sesizat un echilibru al celor trei claviaturi, posibilitățile acestora fiind valorificate în egală măsură.

În lucrările semnate de E. L. von Knorr, P. Hoch, N. Lockwood și I. Nørholm, tratarea facturii acordeonistice și specificul limbajului muzical nu generează un nivel avansat de dexteritate. În creațiile compozitorilor germani este profilat specificul polifonic al instrumentului. Grație perpetuării procedeelelor contrapunctice (în special în sonata lui P. Hoch) sunt extinse simțitor posibilitățile tehnice și expresive ale *F.B.* În *Sonata-fantasia* de N. Lockwood trăsăturile scriiturii dodecafonice și a celei liniare influențează asupra expunerii improvizatorice susținută de spectrul timbral al *S.B.* Datorită limbajului muzical avangardist și experimentelor timbrale I. Nørholm valorifică intens diapazonul celor trei claviaturi (în special tastatura dreaptă și sistemul *F.B.*).

8. **Paleta sonoră multitimbrală a acordeonului** este valorificată de școlile componistice germană, americană, cehă și daneză. Conținutul semantico-imagistic al sonatelor este susținut de trei funcții principale ale registrelor timbrale: coloristică, dinamic-factuală și de organizare structurală. În creațiile compozitorilor C. Pino, E.-L. von Knorr, P. Hoch, N. Lockwood, J. Truhlár, capacitatea timbrală a instrumentului manifestă prioritar însușirile organizării dinamic-facturale și celei structurale, reliefând arhitectonica și structura formelor. În lucrarea lui I. Nørholm, segmentarea tematismului, expunerea caleidoscopică a formei și a facturii sunt susținute de trăsăturile funcției coloristice și celei de organizare structurală.

Astfel, mijloacele tehnicilor compoziționale contemporane și posibilitățile expresive ale acordeonului multitimbral, ce au fost reflectate în sonatele anilor '40–60 ai sec. XX, creează condiții prielnice pentru o intensă dezvoltare a genului în deceniile următoare.

RECOMANDĂRI

1. Extinderea studiilor analitice în sfera sonatei pentru acordeon, direcționate spre creațiile anilor '40–60 ai sec. XX ce nu au fost supuse cercetării în prezenta teză.

2. Valorificarea interpretativă a lucrărilor analizate în teză, precum și diversificarea repertoriului concertistic și didactic prin studierea și altor sonate compuse în perioada vizată.

3. Continuarea cercetărilor inclusiv prin realizarea unor studii comparative a sonatelor pentru acordeon, ce ar cuprinde anii 1970–2020.

4. Diversificarea problematicii științifice a studiilor ulterioare prin investigarea sonatei programatice, analiza specificului sonatei pentru acordeon în diverse componente, examinarea genurilor mixte (*sonata-balada, sonata-poem, sonata-fantasia* etc.).

5. Utilizarea rezultatelor științifice ale cercetării în calitate de material didactic suplimentar în studierea disciplinelor *Istoria și teoria artei interpretative acordeonistice, Metodica predării instrumentului special (acordeon), Forme muzicale* în cadrul instituțiilor de învățământ artistic (mediu și superior de specialitate).

BIBLIOGRAFIE

În limba română

1. BERGER, W. *Estetica sonatei contemporane*. București: Editura Muzicală, 1985. 360 p.
2. BERGER, W. *Teoria generală a sonatei*. București: Editura Muzicală, 1987. 287 p.
3. BUGHICI, D. *Suita și sonata*. București: Editura Muzicală a UCMR, 1965. 342 p.

În limba engleză

4. DUFFIE, B. *Composer Normand Lockwood a conversation with Bruce Duffie*. [online]. 1986. [citat 03.07.2017]. Disponibil: <http://www.bruceduffie.com/lockwood.html>
5. GRAUMAN, J. *Gentle giant of the accordion world Dr. Carmelo Pino*. [online]. 2008. [citat 06.05.2016]. Disponibil: http://www.accordions.com/index/art/carmelo_pino.htm
6. NØRHOLM, I. *Sonata for accordion op. 41: programme note*. [online]. Copenhagen: Edition Wilhelm Hansen, 1977. [citat 01.06.2019]. Disponibil: <http://www.musicsalesclassical.com/composer/work/1142/22489#>

În limba germană

7. HSING-HUA, F. *Ernst-Lothar von Knorr (1896-1973): Werkverzeichnis und Studien zu ausgewählten Kammermusikwerken*: Diss. Doktors der Philosophie. [online]. Leipzig, 2011. 271 s. [citat 19.06.2017]. Disponibil: <http://slub.qucosa.de/api/qucosa%3A1006/attachment/ATT-0/>

În limba franceză

8. LHERMET, V. *Le répertoire contemporain de l'accordéon en Europe depuis 1990: l'affirmation d'une nouvelle identité sonore*: thèse de doctorat. [online]. Paris, 2016. [citat 15.11.2016].

Disponibil: http://www.conservatoiredeparis.fr/fileadmin/user_upload/Recherche/pdf/LHERMET_Vincent_2016_these.pdf

În limba cehă

9. DLOUHÝ, R. *Sólová akordeonová literatura českých autorů vzniklá po roce 1960 a její pedagogické využití*: disertační práce. [online]. Praha, 2017. 164 s. [citat 09.01.2019].

Disponibil: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/133175/>

În limba rusă

10. АРАНОВСКИЙ, М. Структура музыкального жанра и современная ситуация в музыке. В: *Музыкальный современник*. Москва: Музыка, 1987, вып. 6, с. 5–44.

11. БЫЧКОВ, В. Музыка для баяна уральских композиторов (Соната № 1 В. Веккера). В: *Вестник Челябинской государственной академии культуры и искусств*. 2016, № 1 (45), с. 161–172. ISSN 1815-9176

12. БЫЧКОВ, В. *Портреты советских композиторов: Николай Чайкин*. Москва: Сов. композитор, 1986. 96 с.

13. БЫЧКОВ, В. *Формирование и развитие баяно-аккордеонного искусства как явления отечественной и европейской музыкальной культуры (начало XIX-ого – конец XX-ого веков: исполнительство, музыка, инструментарий)*: автореф. дисс. др. иск. [online]. Санкт-Петербург, 1999. 52 с. [citat 13.05.2017]. Disponibil:

<https://www.dissercat.com/content/formirovanie-i-razvitie-bayanno-akkordeonnogo-iskusstva-kak-yavleniya-otechestvennoi-i-evrop>

14. ВАСИЛЬЕВ, В. *Музыка отечественных композиторов для баяна конца 1970-90-х годов и основные тенденции ее исполнительской интерпретации*: автореф. дисс. канд. иск. [online]. Москва, 2004. 28 с. [citat 13.05.2017]. Disponibil:

<https://www.dissercat.com/content/muzyka-otechestvennykh-kompozitorov-dlya-bayana-kontsa-1970-90-kh-godov-i-osnovnye-tendentsi/read>

15. ИМХАНИЦКИЙ, М. *История баянного и аккордеонного искусства*. Москва: РАМ им. Гнесиных, 2006. 520 с. ISBN 5-8269-0112

16. КОРОБОВА, А. Судьба феномена и понятия «жанр» в музыкальной культуре новейшего времени. В: *Проблемы музыкальной науки*. 2013, № 1 (12), с. 233–237. ISSN 1997-0854
17. КОРОБОВА, А. *Теория жанров в музыкальной науке: история и современность*. Москва: МГК, 2007. 173 с. ISBN 978-5-89598-198-6
18. ЛОБАНОВА, М. *Музыкальный стиль и жанр: история и современность*. Москва: Сов. композитор, 1990. 312 с. ISBN 5-85285-031-4
19. МИРЕК, А. *Из истории аккордеона и баяна*. Москва: Музыка, 1967. 195 с.
20. ПЛАТОНОВА, С. *Новые тенденции в современной советской музыке для баяна (1960-е – первая половина 1980-х годов)*: автореф. дисс. канд. иск. [online]. Вильнюс, 1988. 23 с. [цитат 12.05.2016]. Disponibil: <https://www.dissercat.com/content/novye-tendentsii-v-sovremennoi-sovetskoi-muzyke-dlya-bayana-1960-e-i-ya-polovina-1980-kh-god>
21. ПОКАЗАННИК, Е. *Эволюция пиано-аккордеона: функционирование, конструкция, репертуар*: автореф. дисс. канд. иск. [online]. Ростов-на-Дону, 1999. 27 с. [цитат 02.08.2018]. Disponibil: <https://www.dissercat.com/content/evolyutsiya-piano-akkordeona-funktsionirovanie-konstruktsiya-repertuar>
22. СОКОЛОВ, О. *Морфологическая система музыки и ее художественные жанры*. Нижний Новгород: Изд-во НГУ, 1994. 218 с. ISBN 5-85746-055-7
23. СТАШЕВСЬКИЙ, А. Жанровые и формообразующие аспекты современной баянной музыки (на примере творчества украинских композиторов). В: *Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne*. 2014, том 3, с. 117–126. ISSN 2083-179X
24. ХОЛОПОВА, В. *Музыка как вид искусства: музыкальное произведение как феномен*. Москва: Консерватория, 1990. 260 с. ISBN 5-86419-014-4
25. ЧЕРНЫЙ, Д. Жанр сонаты во второй половине XX века. В: *Коммуникативные стратегии искусства*. Брест: БрГУ им. А. С. Пушкина, 2012, с. 260–263. ISBN 978-985-473-856-7

În limba ucraineană

26. РАДКО, Ю. Модифікації баянної сонати на основі жанрового синтезу поеми і балади. В: *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2016, В. 22, с. 244–249. ISSN 2411-1546
27. РАДКО, Ю. *Стильова еволюція жанру баянної сонати у східнослов'янському інструментальному мистецтві другої половини XX – початку XXI століть*: автореф. дис. канд. мистец. Львів, 2019. 20 с.

Resurse internet

28. Realism socialist [online]. *Wikipedia, enciclopedia liberă*. [citat 23.07.2020]. Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Realism_socialist

Lista publicațiilor autorului la tema tezei

29. **CALMÎȘ, D.** Particularități stilistice în *Sonata nr. 1 pentru acordeon* de Veaceslav Semionov. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2016, nr. 2(29), pp. 73–77. ISSN 2345-1408
30. **CALMÎȘ, D.** Particularitățile stilului și limbajului muzical în *Sonata-fantasia* pentru acordeon de Normand Lockwood. In: *Valorificarea strategiilor inovatoare de dezvoltare a învățământului artistic contemporan*. Bălți: Indigou Color, 2018, pp. 304–311. ISBN 978-9975-3267-1-1.
31. **CALMÎȘ, D.** Reflectarea tradițiilor clasice în *Sonata moderne* pentru acordeon op. 2 de Carmelo Pino. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2018, nr. 1(32), pp. 52–60. ISSN 2345-1408
32. **CALMÎȘ, D.** *Sonata nr. 1 pentru acordeon cu butoane* de Nikolai Ceaikin: morfologie, sintaxă și interpretare. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2017, nr. 2(31), pp. 234–243. ISSN 2345-1408
33. **CALMÎȘ, D.** Sonata și sonatina în repertoriul didactic pentru acordeon. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2016, nr. 2 (29), pp. 110–115. ISSN 2345-1408
34. **CALMÎȘ, D.** Tendințe expresioniste în *Sonata pentru acordeon* op. 41 de Ib Nørholm. In: *Artes: Revistă de muzicologie*. 2020, nr. 21, pp.140–155. ISSN 1224-6646
35. **CALMÎȘ, D.** Tendințe neoclasiciste în *Sonata in C* pentru acordeon solo de Ernst-Lothar von Knorr. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2017, nr. 2(31), pp. 80–89. ISSN 2345-1408

ADNOTARE

Calmîș Dumitru. Constituirea genului de sonată pentru acordeon solo (anii 1940–1960). Teză pentru obținerea gradului științific de doctor în arte, specialitatea 653.01 – Muzicologie (cercetare). Chișinău, 2021.

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 229 de titluri, 4 anexe; 130 pagini ale textului de bază, 57 pagini de anexe.

Cuvinte-cheie: acordeon, sonata, Ceaikin Nikolai, Golub Marta, Hoch Peter, Knorr Ernst-Lothar, Lockwood Normand, Nørholm Ib, Pino Carmelo, Truhlář Jan.

Scopul investigației constă în elucidarea trăsăturilor specifice ale sonatei pentru acordeon solo la etapa de constituire a genului în perioada anilor '40–60 ai sec. XX în baza analizei creațiilor semnate de compozitori din Rusia, Germania, S.U.A., Cehia și Danemarca.

Obiectivele tezei cuprind: sistematizarea varietăților genului de sonată pentru acordeon în primele două decenii ale perioadei postbelice din perspectiva evoluției istorice; evidențierea procedurilor componistice utilizate în sonatele pentru acordeon solo din anii 1940–1960; identificarea trăsăturilor stilistice tipice și originale ale genului în lucrările analizate; reliefarea elementelor specifice ale tehnicii componistice pentru fiecare compozitor în parte.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei constă în realizarea în premieră a unei cercetări complexe axate pe examinarea trăsăturilor definitorii ale genului de sonată pentru acordeon solo din perioada de constituire a acestuia (anii 1940–1960); introducerea în circuitul științific a unor creații mai puțin studiate, semnate de compozitorii din Germania, S.U.A., Cehia și Danemarca. Originalitatea demersului științific este determinată de problemele de tratare a genului de sonată pentru acordeon solo sub aspectul relației dintre evoluția nivelului tehnicii interpretative, a construcției instrumentului și a trăsăturilor specifice ale diferitelor școli componistice.

Rezultatele obținute contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante ce se referă la întregirea viziunii asupra etapei de constituire a sonatei pentru acordeon solo din perioada anilor 1940–1960, grație investigației celor mai reprezentative mostre ale genului semnate de compozitorii din Rusia, Germania, S.U.A., Cehia și Danemarca.

Semnificația teoretică constă în fundamentarea și extinderea gamei de abordări științifice în sfera studierii și percepției proceselor evolutive ale genului de sonată pentru acordeon, oferind posibilitatea de a completa anumite lacune din literatura muzicologică ce vizează istoria artei interpretative acordeonistice și valorificarea științifică a repertoriului pentru acest instrument.

Valoarea aplicativă a lucrării. Materialele tezei pot fi utilizate în calitate de informații suplimentare în studierea disciplinelor *Istoria și teoria artei interpretative la acordeon*, *Metodica predării instrumentului special (acordeon)*, *Forme muzicale*, în cadrul instituțiilor de învățământ artistic mediu și superior. Studiile analitice ar putea forma un suport metodologic ce va contribui la eficientizarea procesului instructiv-didactic, la formarea abilităților și competențelor profesionale ale tinerilor acordeoniști.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele studiului au fost reflectate în 11 lucrări științifice – 7 articole și 4 rezumate – cu volum total de 5,1 c.a., publicate în urma prezentării de comunicări în cadrul a 7 întruniri științifice.

АННОТАЦИЯ

Калмыш Дмитрий. Становление жанра сонаты для аккордеона соло (1940–1960 гг.). Диссертация на соискание ученой степени доктора искусствоведения по специальности 653.01 — Музыкаведение. Кишинев, 2021.

Структура диссертации: диссертация включает введение, три главы, основные выводы и рекомендации, библиографию из 229 наименований, 4 приложения; 130 страницы основного текста, 57 страниц приложений.

Ключевые слова: аккордеон, соната, Чайкин Николай, Голубь Марта, Хох Петер, Кнорр Эрнст-Лотар, Локвуд Норманд, Норхольм Иб, Пино Кармело, Трухларш Ян.

Цель исследования – выявить особенности сонаты для аккордеона соло на этапе становления жанра в 40–60-е годы XX века на основе анализа произведений композиторов России, Германии, США, Чехии и Дании.

В задачи диссертации входят: систематизация разновидностей жанра сонаты для аккордеона в первые два десятилетия послевоенного периода; характеристика композиционных приемов, использованных в сонатах для аккордеона соло 1940–1960 гг.; идентификация типичных и оригинальных жанровых и стилистических черт в анализируемых произведениях; определение специфических особенностей композиторской техники каждого автора сонат.

Новизна и научная оригинальность диссертации: это первое комплексное исследование, сфокусированное на изучении определяющих черт жанра сонаты для аккордеона соло в период 1940–1960 гг.; введение в научный обиход произведений композиторов Германии, США, Чехии и Дании. Оригинальность работы определяется подходом, синтезирующим сведения об эволюции конструкции инструмента, о развитии исполнительской техники и об особенностях композиторских поисков.

Полученные результаты способствуют решению важной научной проблемы, связанной с созданием обобщающего представления о жанре сонаты для аккордеона соло в период ее становления (1940–1960), благодаря исследованию наиболее показательных образцов жанра, принадлежащих композиторам России, Германии, США, Чехии и Дании.

Теоретическая значимость состоит в обосновании расширенного подхода к изучению эволюционных процессов в области жанра сонаты для аккордеона, что дает возможность заполнить определенные пробелы в музыковедческой литературе по истории исполнительского искусства на аккордеоне и научному освоению репертуара для этого инструмента.

Практическая значимость работы. Материалы диссертации могут быть использованы в качестве дополнительной информации при изучении дисциплин *История и теория исполнительского искусства на аккордеоне*, *Методика обучения игре на аккордеоне*, *Музыкальная форма* в средних и высших музыкальных учебных заведениях. Аналитические исследования могут стать методологической базой, которая способствовала бы оптимизации учебно-дидактического процесса, формированию профессиональных качеств и компетенций молодых аккордеонистов.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования нашли отражение в 11 научных публикациях – 7 статьях и 4 тезисах – общим объемом 5,1 п.л., опубликованных на основе представления докладов на 7 научных конференциях.

ANNOTATION

Calmish Dumitru. Formation of the sonata genre for accordion solo (years 1940–1960). Thesis for degree of Doctor of Arts, specialty 653.01 – Musicology. Chisinau, 2021.

Thesis structure: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 229 titles, 4 annexes; 130 pages of basic text, 57 pages of annexes.

Key words: accordion, sonata, Tchaikin Nikolai, Golub Marta, Hoch Peter, Knorr Ernst-Lothar, Lockwood Normand, Nørholm Ib, Pino Carmelo, Truhlář Jan.

Purpose of the research is to elucidate the specific features of sonata for accordion solo at the state of genre formation during '40-60s of 20th century based on the analysis of the creations signed by composers of Russia, Germany, USA, the Czech Republic and Denmark.

Objectives of the thesis: systematization of sonata genre variety for accordion in the first two post-war period from the perspective of historical evolution; highlighting the compositional techniques used in sonatas for accordion solo during 1940–1960; identification of stylistic features typical and original for the sonata genre in the analyzed works; enumeration of elements specific to the compositional technique for each composer individually.

Novelty and scientific originality of thesis consists in realizing for the first time a complex research centered on the examination of defining features of sonata genre for accordion solo during its formation period (1940–1960 years); introducing in the scientific circuit creations less studied, signed by composers of Germany, USA, the Czech Republic and Denmark. The originality of scientific research is determined by the matters of treating the sonata genre for accordion solo under the aspect of relation between the evolution of interpretative technique, instrument's construction level and the specific features of different compositional schools.

Achieved results will contribute to the settlement of an important scientific matter related to the integration of the view about the formation of sonata for accordion solo during 1940–1960, due to the study of the most representative samples of genre signed by composers of Russia, Germany, USA, the Czech Republic and Denmark.

Theoretical significance consists in substantiating and spreading the range of scientific approaches in studying and perceiving the evolution processes of sonata for accordion, offering the possibility to complete some lacunae of the musicology literature as for the history of accordion interpretative art and the scientific reevaluation of the repertory for this instrument.

Applicative value of the research. The materials of the thesis may be used as additional information in studying the disciplines as *History and theory of accordion interpretative art*, *Methods of teaching the special instrument (accordion)*, *Musical forms*, within the secondary and superior education institutions. The analytical studies may form a methodological support contributing to streamlining the training-didactic process, forming professions skills and competences in young accordionists.

Implementation of scientific results. The results of the research were reflected in 11 scientific works – 7 articles and 4 summaries – following the presentation of communications within 7 scientific meetings.

CALMÎȘ DUMITRU

**CONSTITUIREA GENULUI DE SONATĂ
PENTRU ACORDEON SOLO (ANII 1940–1960)**

653.01 – MUZICOLOGIE (CERCETARE)

Rezumatul tezei de doctor în arte

Aprobat spre tipar: 17.05.2021

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tiraj 20 ex.

Coli de tipar.: 1,5

Comanda nr. 59/21

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova

str. A. Mateevici 60, Chișinău, MD-2009